

Universitatea “Petru Maior”, Târgu-Mureș
Facultatea de Științe și Litere
Catedra de Filologie

TEZĂ DE DOCTORAT

- REZUMAT -

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. Alexandru Cistelecan

DOCTORAND:

Mihaela Bîja

Târgu-Mureș
2011

Universitatea “Petru Maior”, Târgu-Mureș
Facultatea de Științe și Litere
Catedra de Filologie

**ALOTROPII ALE CONCEPTULUI DE
DRAGOSTE ÎN PROZA ROMÂNEASCĂ A
SECOLULUI XX
- REZUMAT -**

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. Alexandru Cistelean

DOCTORAND:

Mihaela Bîja

Târgu-Mureș
2011

CUPRINS

SCRISOARE DE IUBIRE	5
I. INTRODUCERE	11
I.1. Dragostea eternă – tipul clasic	15
I.2. Stări alotropice ale dragostei – teorie versus practică.....	26
I.3. Dragostea contemporană.....	35
I.4. Ipostaze ale iubirii	45
I.4.1 „Orfeu și Euridice” – mitul dragostei absolute.....	46
I.4.2 „Perla Dragostei” de H. G. Wells	47
I.4.3 „Tristan și Isolda” sau dragostea cavalească („Dragostea și Occidentul” – Denis de Rougemont).....	49
I.4.4 Eros și Psyche – „Dubla flacără” de Octavio Paz.....	52
I.4.5 Dragostea absolută. Mitul androginului	54
I.5. Concluzii	57
II. PROBLEMATICA IUBIRII	58
II.1 Fizica dragostei sau cum (de) ne mai iubim	58
II.2 Aventura complexității dragostei la maimuța goală	68
II.3 Istoria sexualității.....	80
II.4 În apărarea iubirii „tari”	92
DRAGOSTEA REFLECTATĂ ÎNTR-O SERIE DE ROMANE ROMÂNEȘTI ALE SECOLULUI XX	110
III. IPOSTAZA IUBIRII CLASICE	111
III.1 „Ciuleandra” sau prinderea în hora dragostei.....	111

III.2 Iubiri inegale în „Patul lui Procust”	130
III.3 Drumul inegal al cunoașterii de sine în mersul egal al fiecărei zile	155
III.4 Dragostea ca fugă de teroarea istoriei	174
IV. FORME ALOTROPICE ALE CONCEPTULUI DE IUBIRE	199
IV.1 Îndrăgostit de dragoste	199
IV.2 Forme alotropice ale conceptului de iubire la Marin Preda – „Cel mai iubit dintre pământeni”	211
IV.3 Parțial color – iubirea fără norișori albi și elefanți roz.....	229
IV.4 Leontina, femeia himerică sau idealul femeii între modern și postmodern	251
IV.5 Scufundarea dragostei în abisurile ceaușismului cu „Zodia scafandruului”	265
V. IUBIREA POSTMODERNĂ.....	277
V.1 Jocul de-a iubirea al lui Mihail Sebastian.....	277
V.2 Un om din Est sau aventuri erotice din vremea glorioșului regim	300
V.3 Cât de mult a fost iubită Luminița?	311
V.4 Singurele șanse de a iubi	324
V.5 Iubire, bibelou de porțelan.....	337
V.6 De ce iubim... în general, nu numai femeile?	353
V.7 Evadarea din umanitate	370
CONCLUZII.....	388
BIBLIOGRAFIE.....	396

- REZUMAT -

Teza aceasta de doctorat își propune să dezbată o temă extrem de vastă ca întindere și controversată: dragostea. Întrucât ar fi fost imposibilă o cercetare exhaustivă a subiectului în cadrul unei teze de doctorat, am ales investigarea unui secol extrem de divers de creație literară, și anume secolul XX, prin intermediul unor opere literare, considerate de către mine ca reprezentative. Teoria de la care pornește teza mea este că în decursul ultimului secol mai ales, conceptul de dragoste a cunoscut mutații importante în sensul în care, atunci când ne referim la acesta, este dificil să punem semnul egal între ceea ce reprezenta pentru scriitorii începutului de secol și ceea ce reprezintă ea azi. Cu alte cuvinte, sub “pălăria” foarte largă a conceptului de dragoste încap acum o serie de manifestări care pot fi circumscrise conceptului general de dragoste, dar care nu seamănă foarte mult între ele. Proza românească a ultimilor douăzeci de ani conține suficiente modele care au scandalizat o parte din critica literară. Aceasta le-a adunat sub titlul de “noua pornografie” (sau sintagme similare) pentru a-și manifesta dezaprobarea față de modalitatea de descriere a dragostei, de personajele sau situațiile alese, fiind mai puțin receptivă la modelele pe care romanele le-au ales. Însă acest mod de a descrie dragostea și coborârea în realitatea firească a vieții de zi cu zi, cu momentele ei triviale reflectă o mutație a felului în care trăiesc oamenii și, drept consecință, în felul în care iubesc. Este lesne de înțeles că una dintre principalele probleme identificate în ceea ce privește romanele sfârșitului de secol XX și început de secol XXI este aceea că modul lor de a privi dragostea este prea calat pe real, plin de referiri la erotism (mai mult sau mai puțin fățișe) și nu suficient de idealizat. Dar, poate, aceasta este imaginea despre dragoste pe care o are contemporaneitatea. Nu toți prozatorii se raportează la realitate cu ironie sau cu dispreț, deși ironia este unul dintre locurile comune ale postmodernismului. Dincolo de schematicismul la nivelul construcției literare sau al absenței profunzimii, al lipsei de analiză care le oferă personajelor interioritate, romanul postmodern descrie o realitate așa cum o percepe.

Lucrarea de față și-a propus să corecteze, imaginea pe care lumea actuală o are despre dragoste. Imaginea care se desprinde din analizarea marilor opere literare ale trecutului, dar nu numai a acestora este echivalentă cu cea descrisă în cadrul primului tip de dragoste pe care

I-am identificat. Aceasta este Dragostea, sentimentul minunat, dătător de aripi, care modifică datele vieții cuiva și îl/o face să gândească lumea în alți termeni decât înainte. Este o poveste în care locul lui „eu” este luat de „noi”, pentru că cel îndrăgostit nu poate gândi lumea decât alături de persoana iubită și împărțind lucrurile pe care le oferă lumea aceasta. Nu doar frumusețea și profunzimea sentimentului sunt cântate de poeți, ci și faptul că dragostea aduce în sufletul fiecăruia dintre noi cele mai frumoase și mai alese sentimente, cele mai nobile porniri. Dragostea aceasta ne înfrumusețează și ne face mai buni. Și, în fine, unul dintre cele mai frumoase lucruri în legătură cu dragostea adevărată îl reprezintă faptul că nu este predictabilă. Dragostea adevărată vine în cele mai neașteptate momente, năvalnic, devastează sufletul, îl umple de emoții nemaiîntâlnite și îl recompune regândindu-l în termenii lui „noi”. Dar a aștepta o asemenea dragoste în viața reală poate fi pentru orice potențial îndrăgostit idealist un vis și doar atât. Un vis pe care nu îl va mai găsi materializat nici în cărțile prezentului, motiv pentru care acesta s-ar putea simți trădat pentru că ceea ce caută în ele, frumusețea lumii și balsamul dragostei nu mai sunt de găsit, sau apar într-o formă pe care nu o mai recunoaște. Am încercat să dăm un răspuns acestei întrebări: cum este dragostea în zilele noastre?

Am pornit excursul nostru prin a încerca să definim tipurile de dragoste pe care le găsim în lumea și literatura actuală. Motivul pentru care demonstrația este legată de lumea actuală este acela că cititorii trebuie să se regăsească în lucrurile pe care le citesc. Într-adevăr, lecturând o carte scrisă acum 150-200 de ani, ei nu se vor aștepta să găsească lucruri care să definească realitatea actuală, ci pe aceea a vremurilor respective. Dar literatura secolului XX, în speță cea românească, ar trebui să reflecte modul de a gândi și a simți al celor care au scris aici. Am identificat trei stări alotropice ale conceptului de iubire în literatura română a secolului XX, ele fiind de găsit pe parcursul cărților scrise într-un interval de aproximativ un secol. De ce stări alotropice? Pentru că ele co-există în aceeași perioadă, iar apariția uneia nu coincide cu dispariția celeilalte. Ar fi naiv să spunem că dragostea, așa cum este descrisă în forma ei idealizată, a dispărut complet, iar locul ei a fost luat de dragostea postmodernă, superficială a zilelor noastre. Găsim instanțe ale dragostei absolute, clasice, dar poveștile de amor se pot subsuma și celei de-a doua stări, intermediare, dar mai ales celei de-a treia, care corespunde tipului de dragoste al zilelor noastre, caracterizat de individualism și superficialitate.

Am pus la antipodul tipului de dragoste ideal, absolut pe acela al dragostei contemporane, ale cărei întrupări le vedem tot mai des în literatura zilelor noastre. Dragostea aceasta este rodul modului contemporan de a vedea lumea, caracterizat de superficialitate, relativitate și pragmatism. Trăim într-o lume în care dinamica mișcării la orice nivel este fantastică. Nu degeaba secolul XX a fost cunoscut drept „secolul vitezei”. Tehnica avansează într-un ritm amețitor, cuvântul cheie în relațiile umane este „adaptabilitatea”, iar competiția pe toate planurile, începând de la cel profesional și financiar, și terminând cu cel personal, este acerbă. În aceste condiții, dragostea ideală, profundă, nu mai este privită ca o alternativă viabilă, deoarece presupune generozitate totală, lipsă de egoism și foarte multă implicare. Modelului ei i se substituie un altul, al unei iubiri care cere mai puțină implicare, mai mult individualism și care poate să se desfășoare pe perioade limitate. Nu mai avem îndrăgostiți total, care să-și sacrifice propria fericire pentru celălalt, care să renunțe la binele personal pentru a fi fericit alături de persoana iubită și nici nu se mai presupune că cei doi „trăiesc fericiți până la adânci bătrâneți”. Orice poate interveni în povestea de dragoste, punându-i capăt. Dar, așa cum precizam anterior, dragostea aceasta poate să coexiste cu cea aparținând primului tip. Este foarte posibil ca îndrăgostitul să își dorească, la început, să trăiască o dragoste ca în povești. Numai că odată ce va vedea că prea multe persoane din jurul său nu sunt dispuse să renunțe la tot pentru iubire și odată ce dezamăgirile vor începe să apară, nu ne mai putem aștepta ca persoana respectivă să iubească la fel. Își va schimba optica pentru că, în caz contrar, întâmplările vieții vor continua să-l/o rănească până când își va învăța lecția.

Tipul intermediar, acela care înglobează toate poveștile de iubire aflate între cei doi antipodi, este vast și cuprinzător. Cea mai simplă definiție a sa ar fi că este tipul de iubire aflat undeva la convergența celorlalte două, undeva între dragostea adevărată și dezamăgirile lumii actuale. În cazul său, poveștile de dragoste păstrează „scheletul”, schema acelor adevărate, au poate chiar un început care să ne permită integrarea lor în primul tip, dar evoluția ulterioară nu este cea a poveștilor de dragoste autentice. Îndrăgostiții nu pot fi fericiți din varii motive: divorțează și trebuie să recunoască eșecul dragostei, celălalt nu se ridică la nivelul lor, nu poate înțelege povestea de dragoste, făcând-o să alunece în banal, o dezamăgire mare din tinerețe schimbă datele problemei, transformându-l pe îndrăgostitul de altădată într-un cinic și-un prudent sau povestea de dragoste este mimată din varii motive (ca de exemplu, nevoia de a-ți întemeia o familie în perioada comunistă), motiv pentru care

exista un model al dragostei de urmat. Îndrăgostitul își dorește o poveste de dragoste adevărată, sinceră, dar realitățile lumii în care trăiește îi zădărnicesc planurile.

Apelul la „Condiția postmodernă” a lui Lyotard este util în conturarea unei imagini și mai clare a acestei teorii. Deși scrisă în alt scop, și anume acela de a oferi o legitimare superioară a cunoștințelor în epoca tehnologiei computerizate, cartea lui Lyotard oferă o teorie cu privire la modul în care ne raportăm la prezent pentru a înțelege mai bine modelul de funcționare a acestei lumi. Într-o societate dominată de computerizare și de mărirea extraordinară a volumului de cunoștințe, e nevoie să se discute despre un alt mod de legitimare a acestora, care trebuie să fie și modul de legitimare al luării deciziilor. Lyotard vorbește despre existența unor metanarațiuni, sau narațiuni justificatoare, care reglementau funcționarea societății prin modul comun de a vedea lucrurile, în general. Aceste narațiuni erau echivalente cu un mod de raportare comun la diverse concepte, lucruri, realități ale vremii și erau considerate deținătoarele unor adevăruri generale. Ele se refereau la politică, istorie, etică, morală și alte elemente de bază ale societății. Ele înglobau nevoia oamenilor de a avea un model filosofic comun de înțelegere a lumii. Realitatea zilelor noastre este, însă, total diferită. Creșterea volumului de informații, supra-specializarea pe un anumit domeniu, precum și creșterea populației și diversificarea sa atât socială cât și profesională, au dus la imposibilitatea de a mai vorbi despre un mod comun de înțelegere a lumii, care să poată face apel la un set de metanarațiuni, conținând un set de adevăruri fundamentale. Răspunsul stă în crearea unui set de mici narațiuni justificatoare, care să regleze conduita în anumite sectoare ale societății, în primul rând prin apelul la limbaj. Trăgând o paralelă, putem vorbi despre existența unei metanarațiuni, a unei narațiuni justificatoare cu privire la dragoste. Modul general de raportare la dragoste al lumii pre-moderne nu mai este de ajuns pentru a răspunde particularităților lumii postmoderne, de aceea este necesar să înțelegem dragostea în termenii unei relativizări a valorilor și o restrângere a adevărului la care ea se referă prin prisma realităților zilelor noastre. Dragostea nu mai este unică, nu trece peste absolut toate vicisitudinile pentru a se întări și a ieși victorioasă. Dragostea are un loc în ierarhia priorităților zilelor noastre, nu mai răspunde nevoii de perpetuare a speciei, este mai egoistă și mai hedonistă, dar, în primul rând, se subordonează nevoilor și particularităților anumitor date ale realului.

Dificultatea abordării se leagă de faptul că teoria este una îndrăzneță, bazată în primă fază pe observații proprii, și demonstrarea ei nu a fost lipsită de teama de a nu găsi cele mai

bune argumente teoretice. Într-o demonstrație, a merge pe “cărări bătătorite” este destul de facil, dar teoria de față își propune să nu considere imaginea despre dragoste care rezultă din majoritatea romanelor prezentului drept o scădere. Intenția nu a fost neapărat aceea de raportare critică la subiect, ci, mai degrabă, aceea de semnalare a unei mutații. În cazul unora dintre romanele postmoderne, s-a vorbit despre slaba adecvare la model a poveștii de dragoste, în vreme ce construcția ei puncta o modificare la nivel de percepere a chiar dragostei.

În altă ordine de idei, alegerea romanelor discutate a fost una dificilă, întrucât ele trebuiau să faciliteze demonstrația și nu să o adâncească prin tot mai mulți factori de luat în considerare. Nu în ultimul rând, una dintre cele mai mari dificultăți se leagă de observațiile făcute de critica literară cu privire la romane. Deși materialul critic este foarte vast și opiniile de cea mai bună calitate, nu întotdeauna unul dintre criteriile de bază în discuțiile cu privire la romane este analiza poveștii de dragoste. În unele cazuri, referirile critice la acest aspect sunt mai greu de găsit, fiind nevoie de formularea unui punct de vedere personal. În special în cazul romanelor postmoderne, accentul este pus de deficitul de tehnică literară sau de construcție a romanului și povestea de dragoste alunecă pe plan secund.

Metoda pe care am urmat-o în investigarea acestui subiect are în vedere punerea în lumină a schimbărilor petrecute în modul de construcție al poveștilor de iubire în sine și al actorilor unora dintre cele mai cunoscute și apreciate romane ale secolului XX. Am pornit de la premisa că romanul este cel mai aproape de realitate, reflectând-o cel mai fidel prin însăși structura sa (capacitatea de a contura o poveste și nu doar de a o simboliza sau a o reda metaforic). Având în vedere acest lucru, am pornit de la premisa că în diferite perioade se scrie diferit pentru că realitatea la care se raportează romanul este diferită și, deci, analiza poveștilor de dragoste nu trebuie făcută critic prin apelul la trecut. Realitățile zilelor noastre cer o altă modalitate de a iubi și, deși aceasta este mai puțin profundă și mai superficială, nu se poate trage o concluzie cu privire la valoarea romanului pe acest criteriu. Pe de altă parte, dacă ne gândim la statutul de început al romanului, acesta a fost privit ca o specie literară inferioară, lipsită de valențe estetice, pentru ca mai apoi să fie adoptată de literatura modernă ca una dintre principalele forme de creație. Deși felul în care este privită dragostea în postmodernitate este, fără îndoială, un pas înapoi față de concepția tradițională, se poate face o paralelă între condiția actuală a romanului în comparație cu trecutul și modul în care este privită dragostea. Diferența există, dar nu mai este privită în termeni de superior și inferior.

Lucrarea este împărțită în cinci capitole care urmăresc problematica iubirii și transformarea ei în primul rând în secolul XX, sub imboldul conturării unui alt tip de realitate. Schimbările în dinamica vieții, în structura socială, emanciparea femeii dar, poate cel mai important, descoperirile științifice și progresul tehnologic, au dus la conturarea unei realități noi, care pun existența umană pe coordonate noi și încearcă să răspundă unor întrebări legate de originea omului, evoluția sa și locul său în lumea noastră și în univers.

Primul capitol face o introducere în subiectul tratat, propunând o tipologie (pe care am descris-o anterior) și care ține cont de evoluția reală a legăturilor de dragoste din ultimul secol. După schițarea celor trei tipuri și descrierea unora dintre caracteristicile lor am prezentat câteva ipostazieri ale iubirii, în mare parte ținând de viziunea clasică, prilej folosit pentru a exemplifica o parte dintre teoriile care compun “fundamentul” dragostei de tip clasic. Motivul pentru care exemplificările nu continuă și pentru cealaltă tipuri este legat de inexistența unei baze teoretice în acest sens, deoarece sentimentul dragostei, în definiția sa cea mai pură, este acela teoretizat în câteva lucrări semnificative (al căror punct de vedere se regăsește în lucrare), cealaltă fiind văzute ca scăderi, “alunecări” inferioare sentimentului original. Spre exemplu, mitul lui Orfeu și Euridice este exemplul dragostei absolute, care învinge chiar și moartea prin tăria și persistența sa. Iar Tristan și Isolda trăiesc o dragoste a cărei tărie trece peste convențiile sociale și peste obstacolele de orice natură pentru a-și găsi împlinirea. Accentul este pus în discuția pe care o face Denis de Rougemont în “Dragostea și Occidentul” pe dragostea-pasiune, care este întreținută de obstacolele cărora trebuie să le facă față. Acesta și-ar avea originea în religiile dualiste și își construiește discursul prin apelul la literatură, în special cea de sorginte romantică. Dragostea-pasiune delegitimează căsătoria pe considerentul că aceasta din urmă ocolește obstacolele și evită complicațiile asociate dragostei. Căsătoria este mai degrabă decât un mod de a legitima iubirea, unul prin care oamenii sunt constrânși să-și normeze relațiile.

“Perla Dragostei” demonstrează că dragostea poate fi doar un construct în numele căruia se pot muta și munții. Există decizii, planuri mărețe, idealuri pe care dragostea le legitimează, dar nu le generează. Și în numele dragostei se pot face multe lucruri care nu au nimic în comun cu aceasta. Octavio Paz face apologia dragostei absolute, nemuritoare, care îl ridică pe muritor, îl transformă pentru totdeauna grație puterii ei. Povestea lui Eros și a iubitei sale Psyche este o ilustrare perfectă a teoriei sale, o pledoarie pentru dragostea unică, irepetabilă, sublimă.

Mitul androginului prezent în “Banchetul” lui Platon este o nouă ilustrare a aceleiași teorii a dragostei unice și eterne, cea care schimbă pentru totdeauna destinele. De aici, însă, nu mai putem vorbi despre “narațiuni justificatoare” în cazul celorlalte tipuri de dragoste, pentru că, dacă utilizăm teoria lui Lyotard prezentă în “Condiția postmodernă”, lumea postmodernă, fragmentată în mii de bucăți purtătoare ale realității, asemenea cioburilor unei oglinzi, nu mai crede într-o singură poveste care să legitimeze un concept.

Următorul capitol intitulat “Problematika iubirii” aduce argumente pentru reconsiderarea modului în care este percepută dragostea, pledând pentru o reconsiderare a lui, luând în calcul noile abordări propuse de lumea modernă și postmodernă. Realitatea zilelor noastre și schimbările petrecute în viața noastră din punct de vedere economic, social, medical au dus la o modificare a felului în care vedem lumea și rostul existenței noastre. În această ecuație, iubirea nu mai are rolul pe care îl avea odată, pentru că trăim în era lui “carpe diem”. Viața ne oferă atâtea șanse încât nu mai suntem dispuși să renunțăm la ele pentru dragoste. Dinamica vieții este una extraordinară, iar existența a devenit atât de complexă și complicată încât ea înseamnă un șir de alegeri pe care trebuie să le facem cu extremă rapiditate, un număr de oportunități de care trebuie să profităm și o sumedenie de nedreptăți pe care trebuie să le facem celor din jur în numele competitivității și al adaptabilității. Excursul începe cu investigația asupra reproducerii animale pe care o face Remy de Gourmont. În afara amănuntelor interesante privitoare la reproducerea diferitor specii de animale, autorul sesizează asemănarea dintre felul în care acestea se reproduc și viața sexuală a omului, ritualurile ce o însoțesc, modalitățile de curtare etc. Dacă Darwin pusese în fruntea lanțului său evolutiv omul, afirmând cu sfială că strămoșii acestuia sunt primatele, îndrăzneala lui de Gourmont merge mai departe, până la a spune că omul seamănă cu animalele în felul de a se reproduce, și mai mult decât atât, nici măcar nu este în fruntea acestui lanț evolutiv la acest capitol. Scopul lui Remy de Gourmont este acela de a include viața sexuală într-un ciclu normal al vieții, destrămând mitul performării actului sexual în primul rând ca expresie a sentimentului de dragoste.

Următorul pas în face Desmond Morris care, în cartea sa “Maimuța goală”, propune un scenariu al evoluției omului pe pământ. Autorul și-a propus să-i răspundă omului la o serie de întrebări cu privire la devenirea sa, făcându-l să se întoarcă la calitatea de candidat la evoluție, înaintând ușor pe treptele devenirii către ceea ce este azi. Pornind de la o asemenea premisă, a omului – produs superior pe scara evolutivă, lucrurile pe care le crede acesta

despre sine, mândria și măreția faptului de a fi cea mai evoluată specie de pe Pământ nu mai sunt atât de miraculoase, ci oarecum explicabile și triviale. Neîntreruptele comparații cu lumea animală, în special cu primatele, deși nu prea măgulitoare pentru specia umană, au în vedere impresia (justă din punctul de vedere al autorului) că suntem pe o treaptă a acestei scări evolutive, că venim de undeva și mergem într-o oarecare direcție pe scara evoluției. Întrebarea cu care rămâne cititorul este legată de faptul că nu observăm o continuare a evoluției, ba chiar din contră, dacă luăm în considerare unele aspecte, dar acestea sunt lucruri lăsate, poate, la latitudinea gândirii fiecăruia. Omul pare a fi ajuns acum pe o treaptă evolutivă superioară, dar acum a stagnat și, din cauza modificărilor făcute mediului și în special a supraaglomerării, viitorul lui ca specie este destul de incert. Făcând din nou o paralelă cu lumea animală, Desmond Morris își exprimă îngrijorarea față de viitorul rasei umane pornită către autodistrugere. Asistăm în contemporaneitate la o involuție. Omul a făcut o fentă iscusită și a ocolit problema reproducerii, lăsând sexul deschis tuturor celor care vor să-l practice (înăuntrul sau în afara căsătoriei). Am putea spune, este firesc, că, aceasta este o sofisticare și că faptul că nu se mai nasc atâția copii este, la ora actuală, un câștig pentru planetă. Cât de inteligenți sunt oamenii, ar spune un entuziast apărător al speciei umane, pentru că au reușit să limiteze numărul de progenituri, împiedicând suprapopularea. Ce ironie a sorții, ar spune orice individ realist, că metodele de contracepție sunt la îndemâna oricui, dar putem alege să le folosim sau nu. În aceste condiții, indivizii cei mai bine pregătiți și valoroși ai speciei își limitează reproducerea în dauna și în ciuda celor care, neputând să se ferească de boli, de foamete, de calamități se gândesc să-și asigure supraviețuirea printr-un număr record de copii. Putem spune că într-un timp nu foarte lung se va face o selecție naturală, dar nu în sensul în care indivizii cei mai bine pregătiți, mai puternici și mai inteligenți vor câștiga, ci cei care se vor înmulți mai repede și mai mult.

Deși are ca scop oferirea unei teorii cu privire la evoluția sexualității și face o trecere în revistă a felului în care a fost sexul privit de la începuturi, „Istoria sexualității” a lui Michel Foucault dă un răspuns privitor la felul în care lumea contemporană vede iubirea și, implicit, relațiile sexuale ca (ne)făcând parte integrantă din orice poveste mai mult sau mai puțin de dragoste. Sexul a fost privit multă vreme ca o necesitate fiziologică asemănătoare mâncatului sau mersului la toaletă, în sensul în care ea îndeplinea o funcție necesară ființei umane pentru a avea o existență satisfăcătoare. Dar, în același timp, sexul era privit precum un lucru neapărat aducător de plăcere, ci ca o îndatorire a fiecărui cuplu în scopul procreerii. În cartea

sa, Foucault dă un răspuns întrebării privitoare la importanța din ce în ce mai mare acordată sexului în relațiile interumane. Insistența cu care se vorbește despre sex, obsesia acestui subiect este, de fapt, expresia unui discurs al puterii, un fel de exhibare a lui. Discutăm despre sex pentru că nu mai este un subiect tabu, pentru că ne putem permite și pentru că existența sau nu a unei vieți sexuale a devenit expresia nivelului de succes pe care l-am atins. Ideea de viață sexuală ar fi fost una de neînchipuit în trecut, spune Foucault. A vorbi despre sex era un lucru nepermis, iar, pe de altă parte, sexul era văzut a fi ceva natural, asemenea somnului. Și totuși, nimeni nu pune întrebări despre calitatea somnului sau orarul de dormit. Dacă actul sexual era înainte ceva practicat și punct, acum el este parte dintr-un discurs deosebit de variat, înglobând poziții, senzații, motivații. Este important să fii „sexy”, să ai parte de o viață sexuală bogată, să fii considerat dezirabil, pentru că toate acestea sunt văzute ca o formă de libertate, ca o expresie a puterii de a-ți controla propriul destin. Este important ca omul să se elibereze de teama, tabu-ul de a vorbi despre sex, pentru că el este menit a fi o parte plăcută a existenței noastre, nu doar ceva ce trebuie confesat cu teamă și rușine în cabinetul medicului psihiatru sau la spovedanie, sub sutana preotului. Din acest punct de vedere, însă, postmodernitatea se dovedește un elev foarte ascultător: sexualitatea este nu numai un subiect deschis, ci și o practică firească, comună, care nu mai este condiționată de căsătorie, poate nici măcar de dragoste.

Pentru Liviu Antonesei, dragostea devine un mod de înțelegere a lumii și un mod de viață. Teoriei lui Octavio Paz despre existența iubirii absolute, a unui suflet pereche, despre dragostea ca experiență irepetabilă, Liviu Antonesei îi aduce în completare un model postmodern. Dacă, într-adevăr, oamenii sunt jumătăți ale unui întreg, tânjind etern după a-și găsi jumătatea, acest lucru înseamnă că destinul lor pe pământ este acela de a-și căuta cealaltă jumătate, a o recunoaște și a se întregi. Dar ce se întâmplă dacă soarta nu ne scoate în cale în decursul unei vieți pe cel/cea pe care ar trebui să-l/o întâlnim? Și-atunci aici operează Liviu Antonesei ceea ce numește o îmbunătățire a mitului, a teoriei, în sensul în care există un număr limitat de șanse care ni se dau de a găsi persoanele potrivite. Nu oricine poate deveni potrivit, dar șansele nu se opresc chiar la una singură. Ceea ce trebuie să facem este să nu le dăm cu piciorul, nereușind să recunoaștem dragostea atunci când trecem pe lângă ea. Dar a te îndrăgosti și a te entuziasma sunt lucruri comune și întrucât sunt atât de mulți cei care pretind că au cunoscut și cunosc dragostea adevărată, Liviu Antonesei face o descriere a elementelor necesare pentru a putea vorbi despre sentiment în accepțiunea lui adevărată: servitutea

voluntară și devotamentul, capacitatea de a face diferențierea între sex și erotism etc. Dragostea adevărată este o fuziune perfectă între cele trei entități aglutinante care compun ființa: corpul, sufletul și spiritul.

După formularea unor puncte de vedere care ne aduc mai aproape de povestea de dragoste din contemporaneitate, începând cu capitoul al treilea, am încercat o exemplificare a modelelor despre care am vorbit, punând accentul în analiză pe povestea de dragoste și nu pe detalii de construcție literară, tehnică, pe poveștile din culisele creației și care țin de biografia personală a fiecărui autor. Acestea ne-au ajutat să înțelegem mai bine geneza personajelor și să analizăm punctul de vedere al autorului privitor la dragoste, pentru că romanele în general reflectă modul de a gândi al timpurilor în care au fost scrise.

Incursiunea în literatura română urmărește aplicarea teoriei pe unele dintre romanele literaturii noastre, pornind de la Rebreanu și ajungând la romanele controversate ale zilelor noastre. În „Ciuleandra” lui Rebreanu găsim modelul dragostei adevărate, care nu-și găsește împlinirea. Puiu Faranga este într-adevăr îndrăgostit de Mădălina, care, însă, nu-i poate răspunde cu o dragoste pe măsură pentru că, la rândul ei, este îndrăgostită de doctorul Ursu, cel în grija căreia îl va aduce soarta pe Puiu. Deși dragostea Mădălinei este împărtășită, aceasta nu va putea fi fericită alături de cel pe care îl iubește pentru că este căsătorită. Niciunul dintre cei trei nu va reuși să-și afle consolarea într-o altă iubire. Același lucru se întâmplă în cuplurile din „Patul lui Procut”: Fred Vasilescu nu poate fi fericit fără doamna T., deși, dintr-un motiv controversat refuză să fie cu ea, iar Ladima se sinucide atunci când realizează că și-a legat sufletește destinul de o femeie nedemnă, de mediocra actriță Emilia. Letiția Branea din „Drumul egal al fiecărei zile” al Gabrielei Adameșteanu caută o modalitate de scăpare din monotonia existenței sale mărunte prin iubire, găsindu-și Făt-Frumos-ul și căsătorindu-se. Dragostea este pașaportul spre libertate și împlinirea unui vis. Iar Ștefan Viziru, îndrăgostit de Ileana, dar și de Ioana, nu va reuși să-și împlinească dragostea decât în moarte pentru că iubirea adevărată nu cunoaște mai mult decât o singură întruchipare. Visul lui Ștefan de a iubi precum sfinții, pe toată lumea, cu o dragoste egală, este sortit eșecului.

În cea de-a doua categorie intră povești de dragoste diverse, care au început minunat pentru a eșua (unele chiar lamentabil) din diverse motive. Deși este îndrăgostit de Eveline, Di va trebui să se mulțumească cu mult mai puțin spirituala dar întreprinzătoarea Elina. Deși crede în dragoste, Di se va căsători pentru că este cea mai bună modalitate de împlinire a destinului său. Nu cel pe care îl dorise, ci cel pe care îl putuse avea. Victor Petrini va crede în

dragoste și în forța ei, deși niciuna dintre poveștile de dragoste pe care le trăiește nu îi va oferi împlinirea. Este un îndrăgostit prea nobil pentru timpurile pe care le trăiește, dar niciunul dintre eșecurile pe care le are nu reușește să îi știrbească elanul și forța vitală. Finalul romanului este tot o pledoarie pentru viață și dragoste. Cât despre Traian Daia, personajul lui Sorin Preda, deși s-a căsătorit din dragoste și a divorțat pentru că îi este greu să trăiască alături de posesiva și dominatoarea sa nevastă, acesta se va afla că uneori jurământul făcut la căsătorie nu este ușor de călcat. „Până când moartea ne va despărți” pare a fi dictonul în numele căruia își justifică fosta soție, Mara, toate încercările de a păstra mariajul. Iar Traian, intrat într-o inerție a lucrurilor, se complăce în a trăi în acest mariaj care seamănă tot mai mult cu o telenovelă. Deși frumoasă și dorită, Leontina Guran din „Pupa Russa” nu va reuși să fie fericită și să-și găsească adevărata dragoste. Deși înțelege de foarte tânără că frumusețea este o monedă de schimb foarte convenabilă, care o va ajuta să treacă prin viață, Leontina își va dori fericirea, o va căuta în diverși bărbați din viața ei, dar va muri atunci când, poate, era pe cale de a o găsi. Dar n-ar mai fi fost fericirea pe care o oferă dragostea adevărată. În fine, Diogene, personajul lui Mircea Nedelciu din „Zodia scafandrului” a încercat odată să caute iubirea. Și pentru că ea nu s-a lăsat găsită, sau, mai precis, pentru că cea adevărată i s-a negat de la început, Dio a abandonat-o. Căsătoria sa cu Renata-Veturia, o fată cuminte și frumoasă, pe care o iubește cu o dragoste lipsită de pasiunea începuturilor, potolită, este expresia încercării de a-și face un rost în tulburile vremuri ale comunismului, când familia era unul dintre refugiile oamenilor.

Ilustrările celui de-al treilea tip de dragoste încep cu romanul „Femei” al lui Mihail Sebastian, în care junele Ștefan Valeriu își povestește aventurile amoroase, trăite cu pasiune, dar fără a se îndrăgosti iremediabil sau a-și dori să se căsătorească. Dragostea este prilej de descoperire a femeii, ocazie delicioasă de a experimenta viața, dar nu mai mult. „Un om din Est” al lui Ioan Groșan urmărește destinul lui Nelu Sanepidu, pentru care dragostea, privită mai mult dinspre latura fizică, se transformă într-un experiment programatic pentru existența acestuia. Poveștile de dragoste trăite în diferite puncte ale țării sunt, uneori, pline de umor și frizând ridicolul, alteori devin triste și înclină spre profund, moment în care Nelu Sanepidu dispăre. Pentru Cezar Paul Bădescu, povestea Luminiței și a lui Cezar, după unii a propriului mariaj, este dură, francă dar emoționantă, impregnată de dezamăgirea eșecului încercării de a iubi ca mod de a căuta un sens al existenței. Cezar o iubește pe Luminița cu acea iubire care poate schimba destine, care își dorește binele și fericirea celuilalt. În van, pentru că Luminița

va abandona această iubire în același mod în care se va scutura de cârjele psihologice care o susținuseră atâția ani în boala ei închipuită. Vlada, personajul Ioanei Baetica este îndrăgostită de Craig, însă acceptă dragostea lui Mihnea pentru moment, prin viața ei s-au perindat mai mulți bărbați cu care Vlada nu pare să se fi iubit, ci mai degrabă să fi experimentat amorul carnal. Dragostea adevărată este aici, deja, supusă timpului și degradării. Deși îl iubește pe Craig, Vlada nu va fi complet fericită nici în preajma acestuia. Treptat, poveștile de dragoste devin tot mai efemere și tot mai eterogene. Ioana Bradea ne prezintă o latură nouă a dragostei, urmărind destinele și modul de căutare a dragostei al unor oameni care își petrec nopțile vorbind cu angajatele unui erotic chat. Oamenii aceștia, unii dintre ei reduși sau emoțional imaturi, încearcă să găsească o fărâmă de sensibilitate și de dragoste în cele mai neașteptate locuri. Chat-ul este, pentru ei, un loc în care pot găsi pe cineva dispus să vorbească cu ei. Dragostea implică cel puțin comunicare, a-ți sacrifica timpul personal și a i-l acorda celuilalt, lucru pe care tot mai puțini dintre noi îl fac. O incursiune plină de sensibilitate pe alocuri, de pragmatism și sinceritate în altele face Mircea Cărtărescu în cea mai discutată carte a sa, „De ce iubim femeile”. Deși continuă să creadă, ca un spirit superior ce este, în dragostea care mută munții, autorul mărturisește că a căutat-o în multe locuri și situații, iar ea nu s-a arătat de fiecare dată. Ceea ce face ca fiecare experiență de viață trăită să aducă un mod nou de a privi lucrurile, dar dincolo de ele, dragostea va rămâne. Alexandru Vakulovski aduce dragostea pe culmea cea mai de sus a degradării (cel puțin la nivel discursiv), prezentându-ne o lume în care dragostea este un substitut, ceva asemănător drogurilor, care te ajută să crezi în ceva și să-ți mai dorești venirea zilei de mâine. Dragostea este tangibilă și imediată, nu-și face planuri și nu cere nimic vieții. În mod paradoxal, dacă ascultăm părerea specialiștilor cu privire la modificările hormonale și în activitatea creierului pe care le produce dragostea, ajungem la concluzia că s-ar putea să fi avut dreptate (aceeași regiune cerebrală ca și în cazul îndrăgostirii devine activă ca urmare a consumului de cocaină.) Nu în modul în care a scris-o, ci prin faptul că drogurile înlocuiesc dragostea cel puțin pentru o vreme.

Concluzia face apel într-o primă fază la un basm arhicunoscut, „Frumoasa din Pădurea Adormită”, dar într-o versiune corectată politic aparținându-i lui James Finn Garner. Trecând peste nivelul de ironie și peste dimensiunea profund umoristică a basmului repovestit, unde limbajul pretențios folosit dă o notă de modernitate și contrastează cu conținutul idealizat, basmul „face dreptate” din punct de vedere contemporan concepției

despre iubire căreia această specie literară îi este tributară. Din demersul autorului rezultă mai multe concluzii ce se pot trage în privința subiectului: în primul rând, basmul vorbește despre o poveste de dragoste ideală, clasică, pe care conștiința modernă și post-modernă o asimilează unui ideal a cărui legătură cu realitatea s-a pierdut demult. În al doilea rând, tipul de relație pe care o schițează basmul repovestit este mult mai aproape de modul nostru de gândi și acționa. Bunăoară, accentul în lumea modernă, chiar și în relațiile de dragoste este pus pe comoditate și interesul personal. Vremea în care se murea din dragoste sau se sacrifică totul a trecut, iar locul îndrăgostitului clasic, care avea față de iubita sa o dragoste atât Eros cât și Agape, este luat de îndrăgostitul circumspect, care gândește dragostea, fără dorința de a jigni pe nimeni, ci pentru a-și apăra interesele, ca un schimb reciproc avantajos. Probabil că fiecare îndrăgostit pornește, la început, cu un arsenal intact de bunăvoință, entuziasm și sentimente alese față de persoana iubită, dar pentru că incipitul poveștilor de iubire se găsește tot mai devreme și deplina libertate (asumată sau nu) îi conferă posibilitatea de a opera noi și noi alegeri în dragoste (firește, în încercarea de o găsi pe cea adevărată), nivelul acestui arsenal scade până ajunge la cote de avarie. Poate că atunci sosește dragostea adevărată dar, din nevoia de a-și „doza” forțele, îndrăgostitul nu mai este în stare să dea totul, uneori chiar nimic.

Tot așa cum pot să coexiste cele două versiuni ale unui basm: cea originală și cea corectată politic, tipurile de dragoste amintite coexistă și ele în societatea contemporană și evoluția de la unul către celălalt este detectabilă în literatură, implicând și forme hibride. Dacă ținem cont de existența lor și încercăm să înțelegem corect modelul de conceptualizare al dragostei, în mintea noastră cele două vor putea să coabiteze pașnic. Ne vom putea raporta cu duioșie la idealul dragostei și vom putea vărsa o lacrimă pentru imposibilitatea de a găsi dragostea adevărată, dar vom putea să ne raportăm și cu ironie la realitatea zilelor noastre și să nu încercăm să căutăm dragostea ideală în forma autentică la fel cum am căuta un cal pur sânge într-o parcare de motociclete.

„Dragostea este o bătălie pierdută dinainte.”¹ Este una dintre aserțiunile-șoc ale lui Frédéric Beigbeder, de găsit într-unul dintre best-seller-urile sale, tradus în românește sub titlul „Dragostea durează trei ani”. Făcând parte dintre-o trilogie pe care autorul o rezumă dezarmant (în primul volum se îndrăgostește, în al doilea se însoară și în al treilea divorțează

---

¹ Frédéric Beigbeder, *Dragostea durează trei ani*, traducere de Marie-Jeanne Vasiloiu, Editura Pandora-M, București, 2005, p. 5

și se însoară din nou), cartea conține rețeta poveștii de dragoste contemporane. Nu este o carte greu de demontat, întrucât rețeta scrierii este una ușoară, iar succesul scontat este cel de public, comercial. Nu e o carte „grea”, pe care critica literară să o includă în rândul zecilor și sutelor de mii de tomuri scrise despre dragoste „care merită”. Dar un lucru ar trebui să ne atragă atenția. Succesul ei la public, traducerea ei în zeci de limbi și discuțiile pe care le-a stârnit ne duc la o concluzie simplă: dacă publicul se regăsește în ea, dacă acesta rezonază la modul simplu dar inteligent și ironic în care sunt narate întâmplări ale vieții (se pare că există multe elemente autobiografice în toate cărțile autorului), poate că această carte este purtătoarea unor adevăruri despre dragoste ale lumii contemporane pe care aceasta cu greu începe să le accepte.

„La început, totul este frumos, chiar și tu. Nu-ți vine să crezi că ești așa de îndrăgostit. Fiecare zi își poartă mica încărcătură de miracole. Nimeni de pe fața Pământului n-a mai cunoscut vreodată atâta plăcere. Fericirea există; și e simplă: este un chip. Universul zâmbește. Timp de un an, viața nu este decât o înșiruire de dimineți însorite, chiar și în după-amiezele cu ninsoare. Scrii cărți pe această temă. Te căsătorești, cât mai iute posibil – de ce să stai pe gânduri, dacă ești fericit? Gândurile te întristează, viața este cea care trebuie să învingă.

În al doilea an, lucrurile încep să se schimbe. Ai devenit tandru. Ești mândru de înțelegerea care s-a stabilit în sânul cuplului. Îți înțelegi soția <din priviri>; ce bucurie să simți că ești una cu ea. Pe stradă, lumea crede că nevasta îți este soră; chestia asta te fletează, dar te și lucrează. Faceți dragoste din ce în ce mai rar și crezi că nu e nimic grav. Ești convins că dragostea voastră este, pe zi ce trece, tot mai puternică, când, de fapt, sfârșitul lumii este pe aproape. Aperi căsătoria în fața amicilor burlaci, care nu te mai recunosc. Dar ești sigur oare că te recunoști pe tine însuși în cel ce își recită lecția învățată papagalicește și se abține să se uite după domnișoarele proaspete care dau strălucire străzii?

În al treilea an, nu te mai abții să te uiți după domnișoarele proaspete care dau strălucire străzii. Nu mai vorbești cu soția ta. La restaurant, stai ore în șir lângă ea, ascultând ce povestesc vecinii de masă. Ieși în oraș din ce în ce mai des: asta îți este scuza, ca să nu mai regulezi. Curând după aceea vine și momentul în care nu-ți mai poți suporta nevasta nici o secundă, fiindcă te-ai îndrăgostit de alta. Există un singur punct în privința căruia nu te-ai

înșelat: viața e cea care are, cu adevărat, ultimul cuvânt. În al treilea an, ai o veste bună și una rea. Cea bună: dezgustată, nevasta te părăsește. Cea rea: începi o nouă carte.”²

Acesta nu este finalul dragostei absolute, nu înseamnă că de aici încolo oamenii nu vor mai iubi, nu se vor mai iluziona sau nu vor mai spera. Vor face toate acestea, însă resemnarea va veni mai repede, ușurința cu care vor trece peste decepțiile în dragoste va fi considerată de către mulți drept rezultatul efortului de adaptare. Oricum, decepțiile sunt normale, pentru că, din fericire, s-a găsit o explicație științifică a fenomenului. Dragostea în varianta ei autentică a încetat să mai existe. Pentru sentimentul care poartă același nume s-a găsit o mică „narațiune justificatoare”: „Nimeni nu te avertizează că dragostea durează trei ani. Complotul dragostei se bazează pe un secret bine păstrat. Ești lăsat să crezi că dragostea e o chestie pe viață, când, de fapt – din punct de vedere chimic – dispare după trei ani. Am citit într-o revistă pentru femei că dragostea este o emisie, de scurtă durată, de dopamină, noradrenalină, prolactină, luliberină și ocitocină. O mică moleculă, feniletilamina (FEA), declanșează senzații de veselie, de exaltare, de euforie. Când te îndrăgostești la prima vedere înseamnă că neuronii din sistemul limbic îți sunt saturați cu FEA. Tandrețea nu înseamnă altceva decât endorfine (opiul cuplului). Societatea te înșală: îți vinde marea dragoste, când, de fapt, s-a demonstrat științific că acești hormoni încetează să mai acționeze după trei ani.”³

---

² Idem, *op cit*, p. 5

³ Idem, *op cit*, p. 117

BIBLIOGRAFIE

OPERE

Adameșteanu, Gabriela, *Drumul egal al fiecărei zile*, postfață de Sanda Cordoș, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005.

Bădescu, Cezar Paul, *Luminița, mon amour*, Editura Polirom, Iași, 2006.

Beigbeder, Frédéric, *Dragostea durează trei ani*, traducere de Marie-Jeanne Vasiloiu, Editura Pandora-M, București, 2005

Cărtărescu, Mircea, *De ce iubim femeile*, Editura Humanitas, București, 2004.

Crăciun, Gheorghe, *Puppa Russa*, Editura Humanitas, București, 2004.

Eliade, Mircea, *Noaptea de Sânziene*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999.

Garner, James Fynn, *Povești corecte politic de adormit copiii*, traducere din engleză de Felicia Mardale, Editura Humanitas, București, 2006.

Groșan, Ioan, *Un om din Est*, Editura Noul Scris Românesc - Tracus Arte, București, 2010.

Nedelciu, Mircea, *Zodia scafandrului*, Editura Compania, București, 2000.

Petrescu, Camil, *Patul lui Procust*, Ediție îngrijită și curriculum vitae de Florica Ichim, Editura Grammar, București, 2008.

Preda, Marin, *Cel mai iubit dintre pământeni vol I*, Editura Cartex 2000, București, 2003.

Preda, Marin, *Cel mai iubit dintre pământeni vol II*, Editura Cartex 2000, București, 2003.

Preda, Marin, *Cel mai iubit dintre pământeni vol III*, Editura Cartex 2000, București, 2003.

Rebreanu, Liviu, *Ciuleandra*, Editura Cartex, București, 2006.

Sebastian, Mihail, *Femei*, Editura Humanitas, București, 2004.

Șuluțiu, Octav, *Ambigen*, Editura Jurnalul literar, București, 1992.

Vakulovski, Alexandru, *Pizdeț*, Editura Aula, Brașov, 2002.

Vakulovski, Alexandru, *Letopizdeț*, Editura IDEA Print / Design, Cluj, 2004.

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

****Dicționar de mitologie greacă și romană*, coordonator Pierre Grimal, Traducere din limba franceză de Mihai Popescu, prefață de Charles Picard, București, Saeculum I.O. , 2003.

****Dicționarul scriitorilor români*, coordonare și revizie științifică Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu, București, Editura Albatros, 2001.

Antologie, *Despre dragoste și alte întâmplări*, Editura Cotidianul, București, 2008.

Antonesei, Liviu, *Despre Iubire*, Editura Ars Longa, Iași, 2000.

Bachelard, Gaston, *La poétique de l'espace*, Paris, PUF, 1978.

Bachelard, Gaston, *Psihanaliza focului*, în românește de Lucia Ruxandra Munteanu, prefață de Romul Munteanu, București, Editura Univers, 1989

Bahtin, Mihail, *Probleme de literatură și estetică*, Traducere de Nicolae Iliescu, prefață de Marian Vasile, București, Editura Univers, 1982.

Barthes, Roland, *Romanul scriiturii*, București, Editura Univers, 1987.

Bataille, Georges, *L'erotisme*, Ed. de Minuit, Paris, 1957.

Baudrillard, Jean, *Sistemul obiectelor*, Traducere de Horia Lazăr, Cluj, Editura Echinox, 1996.

Blanchot, Maurice, *Lautréamont et Sade*, Ed. de Minuit, Paris, 1949.

Blanchot, Maurice, *Cartea care va să fie*, București, Editura Est, 2005.

Bloom, Harold, *Canonul Occidental, Cărțile și școala epocilor*, Traducere de Delia Ungureanu, București, Editura Art, 2007.

Bloom, Harold, *The Anxiety of influence, A Theory of poetry*, second Edition, Oxford University Press, 1977.

Booth, Wayne C., *Retorica romanului*, Traducere de Alina Clej și Ștefan Stoenescu, București, Editura Univers, 1976.

Caler, Leny, *Artistul și oglinda*, Editura Universal Dalsi, București, 2002.

Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a doua revăzută și adăugită, Editura Minerva, București, 1986.

Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism, ediția a II-a revăzută și adăugită*, Editura Polirom, Iasi, 2005.

Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, 1999.

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. 3, P-Z, București, Editura Artemis, 1993.

Crăciun, Gheorghe, *Competiția continuă. Generația '80 în textele teoretice*, Pitești, Editura Vlasie, 1994.

Demostene, Eschine, Hiperide, Licurg - *Pagini alese din oratorii greci, Demostene, Eschine, Hiperide, Licurg* & *Pagini alese din oratorii greci*, vol. II, antologie, note biografice și traducere de Andrei Marin, note explicative de Maria Marinescu-Himu, București, Editura pentru Literatură, 1969.

Durand, Gilbert, *Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul*, traducere din limba franceză de Muguraș Constantinescu și Anișoara Bobocea, București, Editura Nemira, 1999.

Focault, Michel, *Istoria sexualității*, Editura de Vest, Timișoara, 1995.

Foucault, Michel, *Ordinea discursului. Un discurs despre discurs*, traducere de Ciprian Tudor, Editura Eurosong & Book, București, 1998.

Freud, Sigmund, *Psihanaliză și sexualitate*, traducere, eseu introductiv și note de dr. Leonard Gavrilu, Editura Științifică, București, 1994

Genette, Gérard, *Introducere în arhitext. Ficțiune și dicțiune*, traducere și prefață de Ion Pop, București, Editura Univers, 1994.

Gourmont, Remy de, *Eseuri*, traducere și prefață de Alexandru George, București, Editura Univers, 1975

- Gourmont, Remy de, *Fizica dragostei*, Institutul European, Iași, 1997.
- Huizinga, Johan, *Homo ludens: încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, Traducere din olandeză de H. R. Radian, cuvânt înainte de Gabriel Liiceanu, București, Editura Humanitas, 2003.
- James Joyce, *Ulise*, trad. de Mircea Ivănescu, Ed. Univers, București, 1984.
- Jameson, Frederic, *The Modernist Papers*, London & New York Verso, 2007.
- Jauss, Hans Robert, *Experiență estetică și hermeneutică literară*, Traducere și prefață de Andrei Corbea, București, Editura Univers, 1983.
- Lintvelt, Jaap, *Punctul de vedere. Încercare de tipologie narativă. Teorie și analiză*, Traducere de Angela Martin. Studiu introductiv de Mircea Martin, București, Editura Univers, 1991.
- Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, Editura Litera, Chișinău, 1998.
- Lukács, George, *Teoria romanului. O încercare istorico-filosofică privitoare la formele marii literaturi epice*, Traducere de Viorica Nișcov, prefață de N. Tertulian, București, Editura Univers, 1977.
- Lyotard, Jean-François, *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*, translation from French by Geoff Bennington and Brian Massumi, foreword by Fredric Jameson, Manchester University Press, Manchester, 1985.
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008.
- Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe, eseu despre romanul românesc*, București, Editura Gramar, 2007.
- Manolescu, Nicolae, *Despre poezie*, Editura "Aula", Brașov, 2002.
- Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, București, Editura Pentru Literatură, 1968
- Miller, Henry, *Sexus*, Editura Polirom, Iași, 2010.
- Mitru, Alexandru, *Legendele Olimpului*, Editura Vox, București, 2004.
- Morris, Desmond, *Maimuța goală*, Editura Art, București, 2008.

- Mușina, Alexandru, *Scrisorile unui fazan*, Editura Cartier, Chișinău, 2006.
- Negrici, Eugen, *Iluziile literaturii române*, București, Editura Cartea Românească, 2008.
- Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism. Proza*, Editura Fundației PRO, București, 2006.
- Ortega Y Gasset, Jose, *Studii despre iubire*, Editura Humanitas, București, 2001.
- Pârvulescu, Ioana, *Întoarcerea în Bucureștiul interbelic*, ediția a II-a, București, Editura Humanitas, 2007.
- Paz, Octavio, *Dubla flacără*, Editura Humanitas, București, 1998.
- Petraș, Irina, *Camil Petrescu. Schițe pentru un portret, Ediția a II-a revizuită*, Editura Apostrof, Cluj, 2003.
- Platon, *Dialoguri – Protagoras*, Editura Antet, București, 2010.
- Podoabă, Virgil, *Metamorfozele punctului. În jurul experienței revelatoare*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004.
- Podoabă, Virgil, *Fenomenologia punctului de plecare*, Brașov, Editura Universității Transilvania, 2008.
- Popa, Marian, *Dicționar de literatură română contemporană*, București, Editura Albatros, 1977.
- Poulet, George, *Etudes sur le temps humain, III, Le point du depart*, Paris, Plon, 1964.
- Protagoras, *Despre zei în Pagini alese din oratorii greci*, vol. I, Editura pentru literatură, 1969.
- Rebreanu, Liviu, *Jurnal I*, Editura Minerva, București, 1984.
- Ricoeur, Paul, *Eseuri de hermeneutică*, traducere de Vasile Tonoiu, București, Editura Humanitas, 1995.
- Robert, Marthe, *Romanul începuturilor și începuturile romanului*, traducerea Paula Voicu-Dohotaru, prefață de Angela Ion, București, Editura Univers, 1983.

Rorty, Richard, *Contingență, ironie și solidaritate*, Traducere de Corina Sorana Ștefanov, București, Editura ALL, 1988.

Rougemont, Denis de, *Iubirea și Occidentul*, trad. de Ioana Candea-Marinescu, Ed. Univers, București, 1987.

Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, II, Editura David & Litera, Chișinău, 1998.

Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, IV, Editura David & Litera, Chișinău, 1998.

Simuț, Ion, Liviu Rebreanu. *Monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, Brașov, 2004.

Simuț, Ion, *Rebreanu dincolo de realism*, Oradea, Biblioteca Revistei Familia, 1997.

Staicu, Ilin, *Liviu Rebreanu în Agora*, Editura Minerva, București, 1988.

Stendhal, *Despre iubire*, Editura Deceneu, București, 2009.

Tinayre, Marcelle, *Istoria iubirii*, Casa de editură și presă „Viața Românească”, București, 1992.

Todorov, Tzvetan, *Confruntarea cu extrema, victime și torționari în secolul XX*, București, Humanitas, 1996.

Țeposu, Radu G., *Viața și opiniile personajelor*, Editura Cartea Românească, București, 1983.

Ungureanu, Cornel, *Geografia literaturii române, azi*, Pitești, Editura Paralela 45, 2003.

Ursache, Petru, *Camera Sambo. Introducere în opera lui Mircea Eliade*, Ediția a III-a revăzută și dezvoltată, Editura Eikon, Cluj- Napoca, 2008.

Wells, H. G., „The Pearl of Love” pe www.english.formul.biz/short-stories

XXX *Biblia* traducere în lb. rom de Dumitru Cornilescu, 1924.

DIN PERIODICE

Axinte, Șerban, Agenda sexuală a domnului Cărtărescu în „Timpul”, nr. 5/2005.

Bittel, Adriana, Mircea Nedelciu - <Zodia scafandrului> în „Formula As”, nr. 446/2001.

Bittel, Adriana, Un debut excepțional – Ioana Bradea în „România literară”, nr. 30/2004.

Burța-Cernat, Bianca, Vlada scrie un roman <fracturist> în „Observator cultural”, nr.230/iulie 2004.

Cărtărescu, Mircea, Știu mai bine ce vreau și ce nu vreau de la literatură în „Observatorul cultural”, nr.55/2006.

Cernat, Paul, Între somațiile istoriei și utopia Vacanței în „Observator cultural”, nr. 136, 11-17 octombrie/2007.

Cernat, Paul, Comunismul o roșie stricată în „Observatorul cultural”, nr. 135, 4-10 octombrie/2008.

Cernat, Paul, Marea amărăciune în „Bucureștiul cultural”, nr.94/20.06.2010.

Chivu, Marius, Existențialism narcotic în „România literară”, nr. 24/2002.

Chivu, Marius, Povestiri pentru bărbați în „România literară”, nr. 50/2004.

Chivu, Marius, Prima tentativă de roman fracturist în „România literară”, nr. 21/2004

Chivu, Marius, Un roman contrafăcut în „România literară”, nr. 26/2004.

Ciotloș, Cosmin, Un roman din leșt în „România literară”, nr. 14/2010.

Cordoș, Sanda, Un roman fără vârstă în „România literară”, nr. 8/2005.

Cordoș, Sanda, O nouă ipostază a doamnei Bovary în „România literară”, nr. 3/2011

Cristea Enache, Daniel, Noua pornografie în „România literară”, nr. 21/2006.

Cristea, Daniel-Enache, Drumul ascuns în „România literară”, nr.1/2008.

Cristea-Enache, Daniel, Două caiete și-un roman în „Observatorul Cultural”, nr.531/2.07.2010.

Eugen, Jebeleanu, „Nu mai cred în artă” – interviu cu Camil Petrescu în „România literară”, 4 feb. 1933 reprodus în „Jurnalul”, 21.04.2010.

Glodeanu, Gheorghe, Femeile lui Mihail Sebastian în „Nord Literar”, nr. 9 (28)/septembrie 2005

Goldiș, Alex, Cocktail cu scotch în „Revista Cultura”, nr. 40/2010

Grigurcu, Gheorghe, Erosul lui Camil Petrescu în „România literară”, nr. 41/2004.

Grigurcu, Gheorghe, Despre pornografie (II) în „România literară”, nr. 3/2007.

Grinea, Andreea, Scufundări în irealitatea antedecembristă în „Revista 22”, nr. 829/2006.

Guichard, Thierry, Prețul care trebuie plătit în „Le Matricule des Anges”, iulie-august 2009.

Handoca, Mircea, Un roman inedit de Mircea Eliade: Dubla existență a lui Spiridon V. Vădastra în „România literară”, nr. 35/2000.

Holban, Ioan, Romanul ca o partidă de șah în „Convorbiri literare”, nr. /3 septembrie/2007.

Ioanid, Doina, Drumul ascuns spre celălalt în „Observatorul cultural”, nr. 45-46, 12-18 ianuarie/2006.

Lăsconi, Elena, Rebreanu – din nou în centrul atenției în „Cultura”, nr. 31/2011.

Miheț, Marius, Erotism și fantezie. În singurătate în „Familia”, nr.9/septembrie/2005.

Napoli, Gabrielle, Să te desprinzi fără să trădezi în „La Quinzaine Littéraire”, 16-30 aprilie 2009.

Ninu, Oana Cătălina, Reprezentări ale corpului în romanele lui Gheorghe Crăciun în „Observator cultural”, nr. 177, 7-13 august/2008.

Olivetti, Alexandra, Nu în „România literară”, nr. 40 – octombrie/2005

Ornea, Zigu, Rebreanu psihanalizat în „România literară”, nr. 11/2001

Papazi, Adina, Femeia – măr de ceartă în „Dilematica”/februarie 2010

Pârvulescu, Ioana, Tinerii din secolul trecut în „România literară”, nr. 1/2001.

Pârvulescu, Ioana, Leni Caler și încurcatele povești interbelice în „România literară”, nr. 43/2002.

Pârvulescu, Ioana, Conjectura lui Procust în „România literară”, nr. 21/2004.

Petrescu, Camil, Interviu din Viața literară”, 4 iunie/1927.

Petrescu, Camil, Conferință ținută la Ateneul român în 15 mai 1943, cu completări dintr-o discuție cu Dan Smântânescu, organizatorul și stenograful acesteia.

Petrescu, Camil, Interviu în „România literară”, nr. 51, 4 februarie/1933 în „Jurnalul Național” nr.26/2005.

Petreu, Marta, Portret de scriitor în depresie severă în „Apostrof,” nr. 11/2007

Popescu, Ana-Maria, 1001 de Semne. Ambigen în „Observatorul cultural”, nr. 406/2006

Preda, Sorin, Interviu cu Mira Nedelciu în „Formula As”, nr. 443/2000.

Pruteanu, George, Martiriul lui Sebastian în „Dilema”, nr. 211-214, 7-28 februarie/1997.

Pughineanu, Oana, Drumul egal al fiecărei zile în „Observator cultural”, nr. 378/2007

Radu, Tania, Noua sinceritate literară în „Revista 22”/30.09.2004.

Silian, Sidonia, Holban și prietenul, Lydia și mitraliera în „Jurnalul Național”, nr.57/06.2008

Simion, Eugen, Un personaj eliadesc. Viața unui ambițios fără noroc în „Pro Saeculum”, nr. 4(18)/2005

Simion, Eugen, Eugen Simion despre Marin Preda: „Un om profund, care nu mințea” în „Jurnalul Național”, 1 aprilie 2009.

Simion, Eugen, Prozele lui Mihail Sebastian în „Revista Cultura”, nr. 286/2010

Simion, Eugen, Un discurs amoros în „obsedantul deceniu” în „Cultura”, nr. 293/2010.

Simuț, Ioan, Înger și demon în Ciuleadra în „România literară”, nr. 2/2004.

Simuț, Ion, Fuga de subiectivitate în „România literară”, nr. 47/2005.

Simuț, Ion, Ieșirea din Istorie în „România literară”, nr. 45/2006.

Simuț, Ion, Savoarea impudorii în „România literară”, nr. 24/2007.

Simuț, Ion, Capcanele rebrenologiei în „România literară”, nr. 48/2007.

Ștefănescu, Alex, Scriitorul și funcționara de la poștă în „România literară”, nr. 51-52/2000.

Ștefănescu, Alex, Mircea Eliade în „România literară”, nr. 1/2003.

Ștefănescu, Alex, Mircea Eliade în „România literară”, nr. 2/2003.

Ștefănescu, Alex, Marin Preda – Cel mai iubit dintre pământeni în „România literară”, nr. 10/2004.

Teodorescu, Cristian, Antidotul literar al caniculei în „România literară”, nr. 25/2007.

Terian, Andrei, Body language în „Ziarul de duminică”, nr. 11/23 martie/2007.

Terian, Andrei, Cartea râsului și a uitării în „Revista Cultura”, nr. 13/ 8 aprilie/2010.

Terian, Andrei, Ioan Groșan – Un om din Est în „Revista Cultura”/7.04.2010.

Tomșa, Șerban, Proza scurtă este o femeie frumoasă plecată în vacanță în „Vatra”, nr. 1-2/2009.

Ungureanu, Cornel, Ce știm și ce ar mai trebui să știm despre Liviu Rebreanu în „România literară” nr. 1/2009.

Urian, Tudorel, La vie en prose în „România literară”, nr. 36/2006.

Urian, Tudorel, Arta supraviețuirii în „România literară”, nr. 36/2008.

Vartic, Ion, O autobiografie rușinoasă în „Apostrof”, nr. 3/martie/2011.

SITOGRAFIE

Bagiu, Vasile Lucian, „Mihail Sebastian vs. Ștefan Valeriu – prototipul evaziunii prin <Jocul de-a vacanța>” pe www.poezie.ro

Băicuș, Iulian, „O istorie tragică și grotescă a cenaclurilor Facultății de Litere” în Tiuk!, nr.9

Buda, Dumitru Mircea, „Lumea lui Cezar” pe www.cultura.mures.ro

Foață, Cristina, „Interviu cu Cezar Paul Bădescu” pe www.metroptam.ro

Ionescu, Ion Mihai, „Interviu cu criticul literar Virgil Podoabă” pe www.reteauliterara.ro

Șora, Simona, „Mircea Cărtărescu: Dacă reușesc să termin Orbitor 3, mi-am plătit biletul...” pe www.atelier.liternet.ro

www.reteauliterara.ro

www.thefreedictionary.com